

KORAI ISKOLAEELHAGYÁS – KRIMINALITÁS – MEGOLDÁSI LEHETŐSÉGEK AZ OKTATÁS SZEMSZÖGÉBŐL // EARLY LEAVING OF SCHOOL - CRIMINAL ACTIVITY - AND ITS POSSIBLE SOLUTIONS FROM THE POINT OF VIEW OF EDUCATION

Dr. habil. BODONYI Edit - Dr. HEGEDŰS Judit - FEKETE Márta

Keywords:

early school leaving, criminal activity, compulsory schooling, alternative pedagogy

Abstract:

The primary aim of this present study is to give a quick overview of the interference of early school leaving and criminal activity and then secondly, is to reflect on the possible solutions of it and on the fact whether alternative pedagogy can provide an answer in the matter.

Kulcsszavak:

korai iskolaelhagyás, kriminalitás, tankötelezettség, alternatív pedagógia

Absztrakt:

Jelen tanulmány célja, hogy egy rövid helyzetképet adjunk a kriminalitás és a korai iskolaelhagyás közti egymásra hatásról, majd kitérünk azokra a megoldási lehetőségekre, melyet az alternatív pedagógia adhat e problémakör megoldása érdekében.

Korai iskolaelhagyás és a kriminalitás kapcsolata

A kriminalitás (főleg a fiatalkorúakét) okait vizsgálva a család mellett az iskola felelősségéről is szólni kell, mivel a bűnözés gyakoriságát az iskolai végzettség is befolyásolja. Nem mindegy, hogy milyen élményeket szerzett az adott személy az iskolában, hiszen ezek nagyban befolyásolják azt, hogy mennyire lesz motivált a tanulás iránt, milyen attitűddel fordul az iskola, a társadalom felé. Világszerte elmondható, hogy az iskolázottsági szint és a bűnelkövetés között szoros kapcsolat mutatható ki (v.ö.. Weerman – Bijlveled, 2014, Jersor et al, 2008). Itt két szélsőséges csoportot szükséges megkülönböztetni: a fehérgalléros

bűnözés jelenléte a magasan kvalifikált személyek között jellemző, akik rendszerint felsőfokú képzettséggel rendelkeznek. Ettől jóval magasabb az aluliskolázottak (az alapfokú képzést be nem fejezettek, vagy maximum azt elvégezték) aránya mind a fiatalkorúak, mind pedig a felnőttkorúak tekintetében. Magyarországon a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága adatai szerint 2013. december 30-án a jogerős ítéletüket büntetés-végrehajtási intézetben töltő fogvatartottak végzettség szerinti megoszlása a következőképpen alakult:

MEGNEVEZÉS	FŐ	%
Analfabéta ¹	180	1,0
Ált. iskola 8 osztály	8161	46,4
Szakmunkásképző iskola	2491	14,4
Szakközépiskola	757	4,3
Gimnázium	788	3,4
Főiskola	300	1,6
Egyetem	170	0,9
Egyéb (azok az ált. iskolások, akik még nem végezték el a 8 általánost)	4973	28
ÖSSZESEN	17811	100,00

táblázat: Fogvatartottak iskolai végzettsége (Forrás: Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, 2013. december 30.)

Érdekes kérdésként merül fel, hogy az alacsony iskolázottság-e az oka a bűnelkövetésnek, vagy inkább a bűnelkövetésük miatt lettek aluliskolázottak az adott személyek (Jersor, 1991, Jersor et al, 1998 idézi Weerman – Bijleveled, 2014)? Úgy gondoljuk, hogy ez a két terület nagyon szorosan összekapcsolódik: a fiatalkorú bűnelkövetőknél jól megfigyelhető, hogy

¹ A hivatalos BVOP statisztikában az analfabéta kifejezés szerepel. Ez azonban pontosításra szorul: a 8 osztályt nem végzett, jelenleg éppen nem tanulókat is idesorolták.

inkább a kriminalizálódott csoportokba való bekerülésük okozta az iskolai lemorzsolódásukat, míg a felnőttkorúaknál az alacsony iskolázottságból adódó munkanélküliség is hozzájárult bűncselekményük elkövetéséhez. Egy Hollandiában végzett longitudinális vizsgálat érdekes összefüggésekre mutatott rá (idézi: Weerman – Bijlveled, 2014): a kutatás elején 19. 391 főt vizsgáltak meg 400 iskolából egészen 2010/11-es évig. Egy egyedi kódot kaptak a kutatásban résztvevők, melynek segítségével követni tudták iskolai pályafutásukat (pl. ismételték-e osztályt, abbahagyták-e az iskolát stb.). Ezt az adatbázist összekapcsolták 1996 és 2010 között a kriminálstatisztikai adatbázissal: arra a következtetésre jutottak, hogy **az iskolaelhagyók, iskolai kudarccal rendelkezők nagyobb arányban követtek el bűncselekményt, mint azok, akiknek hagyományos iskolai „útvonaluk” volt.** E kutatás szerint a tulajdon elleni bűncselekmények 56%-a, a testi erőszakot elkövetők 32%-a, a droggal való visszaélők 11%-a korai iskolaelhagyók közé számítottak. Mindezek alapján kimondhatjuk, hogy **a képzettség szintje és a bűnelkövetés között magas a korreláció,** erőteljesen hatnak egymásra az alábbi tényezők: alacsony iskolai teljesítmény – korai iskolaelhagyás – kriminalizálódás.

A bűnelkövető korai iskolaelhagyók jellemzői

Nagyon fontos kiemelni az iskolai pályafutás alakulásában a családi szocializáció szerepét: a családi nevelés alakítja ki az iskolai tanulással szembeni elvárásokat, a gyerek a szülő visszajelzései alapján fogja értékesnek, a jövőjét megalapozó tevékenységnek vagy pedig felesleges időtöltésnek tartani a tanulást. Nem mindegy, hogy a gyerek az iskolába belépve mennyire tudja összeegyeztetni a családjában tapasztalt normarendszert az iskola által közvetített értékekkel. Ha túl nagy szakadék van ezek között, a gyermek bizonytalanná válhat, mindez vezethet az iskolával szembeni félelmek kialakulásához. Az iskolában tapasztalt eredménytelenségek, kudarcok, a stigmák könnyen vezethetnek iskolakerüléshez, egy olyan bandához való csatlakozáshoz, amely perspektívát mutat számára, ahol jutalmazák, elismerik a fiatal tevékenységét. Rendszerint a korai iskolaelhagyók iskolai előmenetelét a „kudarcra orientáltság” jellemzi: gyakori az osztályismétlés, a tanulási részképesség-zavar, melyet nagyon gyakran nem ismernek fel. Gyakran találkozunk azzal, hogy **amikor a zárt intézeti keretek közé kerülnek a fogvatartottak, akkor derül ki, hogy valamilyen részképesség-zavarral rendelkeznek** (diszlexia, diszkalkulia stb.), **melyet gyakran a nevelési-oktatási intézmények inkább magatartási problémaként minősítettek,** ezzel is erősítve az iskolával szembeni ellenállást.

Jól megfigyelhető, hogyha a bűnelkövető alacsony szocioökonómiai státuszú családból származott, rendszerint – gyakran spontán – szegregált iskolában folytatta tanulmányait. Ezek az iskolák rendszerint nem rendelkeztek megfelelő infrastruktúrával, nem volt megtartó erejük, szociális funkcióikat nem tudták ellátni, így a fiatalok otthonról hozott hátrányait az iskolának nem sikerült csökkenteni, sőt inkább erősítette ezeket, s ezzel is közvetve elősegítette a fiatal kriminalizálódását. A közoktatás alapvető feladatának tartjuk, hogy alkalmazkodjon „a gyermekpopuláció igen eltérő nevelhetőségéhez, és magának (t. i. iskolának – megjegyzés tőlünk) kell a közoktatási rendszerén belül olyan fejlesztési feltételeket, nevelési, oktatási körülményeket biztosítani, amely az összes gyermek egyedi nevelhetőségéhez igazodik, és mindegyik gyermeknél képes megvalósítani az általános alapkövetelményeket.” (Illyés, 2000. 1. o.) Ez nagyon gyakran nem valósul meg, **az oktatásügy akarva-akaratlanul a társadalmi egyenlőtlenségeket erősíti fel.** Az iskolarendszer szelektivitása, a tanulók közötti egyenlőtlenségek növekedése, a közoktatás hátránykezelési stratégiáinak kidolgozatlansága és ebből adódó iskolai lemorzsolódás **hozzájárul a kriminalizálódáshoz.**

Az alábbi tényezők nagyban valószínűsítik a kudarcorientált iskolai életutat és ennek következményeként a lemorzsolódást (Mihály, 2009; Weerman – Bijlveled, 2014):

A korábbi iskolaévek történései, azaz:

a tanuló húsz vagy ennél több alkalommal igazolatlanul hiányzott az iskolából az előző tanév során;

korábban legalább egy alkalommal osztályt kellett ismételnie;

fegyelmi problémái voltak;

gyakran változtatott iskolát.

Személyiségi és lélektani tényezők:

alacsony önbizalom;

alacsony önkontroll;

ADHD-szindróma² és tanulási nehézségek;

az érzelmi működés problémái, például depresszió;

korai szexuális érdeklődés és tevékenység;

különbféle abúzusok.

² Attention deficit hyperactivity disorder , magyarul: Figyelemhiányos Hiperaktivitás Zavar

A családi háttérben meglévő, esetleg kohéziós problémák:

egyszülős család;
túlzott szülői engedékenység;
nem megfelelő szülő-gyermek kapcsolat;
a szülők segélyezettek;
a szülőknek nincs munkájuk;
otthon nem az adott állam nyelvén (azaz nem a többségi nyelven) beszélnek;
már korábban is volt a családban olyan, aki kimaradt az iskolából;
a szülők maguk sem iskolázottak.

Iskolai rizikófaktorok:

nem megfelelő fegyelmezési gyakorlat;
túlterhelt tanszemélyzet, negatív iskolai klíma;
a tanulók tanulási sajátosságait figyelembe nem vevő módszerek alkalmazása;
„passzív” oktatás;
nem megfelelően kialakított curriculum, alacsony elvárások;
félelem az iskolai agresszió különféle megnyilvánulási formái miatt.

Megoldási lehetőségek

Az iskolai esélyegyenlőtlenségek csökkentése nem egyszerű feladat, erre már évtizedek óta többféle kísérlet történt. Hazánk is szembesült – a rendszerváltás óta egyre erőteljesebben – a hátrányos helyzetű gyermekek esélyegyenlőtlenségével. Ahogy arra a 2008-ban megjelent Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáról is rámutatott, sok gyermek kiszorul(t) az óvodai nevelésből, az iskolák között szélsőséges különbségek alakultak ki, számos iskola szegregálódott, a szakiskolák a „problémás gyerekek” gyűjtőhelyévé váltak. Az iskolarendszer nem tudott válaszolni a társadalmi kihívásokra, erősen verseny- és eredménycentrikussá vált, az iskolai szegregáció mellett egyre jobban megjelent az iskolák diszfunkcionális működése.

Joggal merül fel a kérdés: mit lehet tenni? Azt minden bizonnyal kijelenthetjük, hogy szükséges egy átfogó szabályozás, mely az iskolai lemorzsolódásra irányul: a megelőzésre, a beavatkozásra és a kompenzációra. Jelen tanulmánynak nem célja a teljes rendszer

megváltoztatására irányuló törekvéseket bemutatni, csak néhány – véleményünk szerint – fontos elemet emelnénk ki.

A jogi szabályozás területén komoly vitát okozott a tankötelezettség életkori határának csökkentése. Ha a nemzetközi szakirodalmat megnézzük (Brunello – De Paola, 2013; Dessecker, 2007; Entorf – Sieger, 2010), egyértelműen megfogalmazódik, hogy a korai iskolaelhagyás kezelésének egyik legfőbb eszköze a tankötelezettség életkori határának növelése. Magyarországon 2013-ban csökkentették tankötelezettséget 18 évről³ 16 évre. Ezzel kapcsolatosan nagyon sok szakmai vita alakult ki, melyet most nem taglalunk részletebben, azonban egy megjegyzést érdemes tennünk: ha abból indulunk ki, hogy a korai iskolaelhagyás növeli a kriminalizálódás veszélyét, úgy **a tankötelezettség csökkentése rizikófaktorként jelenik meg.**

Milyen válaszai vannak a magyar iskolarendszernek a korai iskolaelhagyás kezelésére? Itt csupán néhány példát emelünk ki: 2003-ban bevezették az **Integrációs Pedagógiai Rendszert (IPR)**, amely elsősorban általános és szakiskolákat támogattak hátránykompenzációs feladataikban, illetve az integráció megvalósításában. Az IPR egyik központi eleme az iskola társadalmi és szakmai környezetében lévő szervezetekkel való együttműködés. Szintén fontos program az **Arany János Kollégiumi Szakiskolai Program, Út a szakmához program.**

A sok-sok megújulást szorgalmazó törekvés közül leginkább kiemelendők Magyarországon működő jelenkori alternatív iskolák. A reformpedagógiának hazánkban nagy hagyományai vannak, ezek a reformpedagógiai iskolák mai napig sem térnek el a tradicionális reformkoncepcióktól. Ezekre az iskolákra nem jellemző a leszakadó/lemorzsolódó gyerekek felvállalása. Ezzel szemben Magyarországon 1989 óta kibontakozó alternatív iskolák rendkívül heterogén csoportja nem követ egy-egy tradicionális irányzatot, hanem a pedagógiai arculatát, programját szabadon alakítja, általában a tanulói igényeknek megfelelően. Ezeket az iskolákat a külföldi szakirodalom modern alternatív iskoláknak nevezi (Prucha, 2004).

Az első modern alternatív iskolák 1960-as években Egyesült Államokban, a közoktatás területén súlyos hiányosságok orvoslására jöttek/hozták létre. Ezek a hiányosságok egész sor problémában nyilvánultak meg. Ilyen volt például elégedetlenség a diákok tanulmányi eredményeivel, az iskolai lemorzsolódás, évismétlés, erőszak, kábítószer-fogyasztás, kriminalitás, nagy eredménybeli különbségek a diákok között etnikai származásukból adódóan és nem utolsósorban alacsony színvonalú tanárképzés. Valóban eufemizmus volna

³ 1998-ban vezették be Magyarországon a 18 éves tankötelezettséget.

nem észrevenni, hogy ezek a gondok már hosszú ideje jelen vannak a magyarországi köznevelés/közoktatásban is.

A magyar modern alternatív iskolák világában jelenleg három nagy csoport létezik:

„Társadalmi elitet” szolgáló iskolák: sajátos igényeit kifejező speciális szolgáltatásokat kielégítő intézmények. Kismértékben azok a szülők járatják ide a gyerekeit, akik nincsenek megelégedve a többségi oktatással, többségük viszont a tanuló magatartási vagy tanulási zavara miatt, itt jobban látják biztosítva a gyermekük eredményességét. Ezek az iskolák a szülőktől igen magas tandíjat követelnek, létszámuk Magyarországon csökkenő tendenciát mutat, elenyésző.

Művészethangsúlyos: az érzelmi intelligencia fejlesztését kiemelten kezelő iskolák. Az előző típushoz majdnem hasonló gondokkal küzdő tanulókkal foglalkoznak, csak eltérő módszerekkel, eszközökkel. Sajnálatos módon Magyarországon az ilyen típusú iskolákkal csak elvétve találkozunk.

Altruista: ez egyébként szinte majdnem hungarikum. Ezek az iskolák a két széleken lévő gyerekek megsegítésére jöttek létre. Azokat a tanulókat fogadják be és karolják fel, akiket a többségi oktatás valamilyen oknál fogva eltanácsolt. Így ezek az alternatív iskolák elsősorban a kompenzációs funkciót látják el, hiszen a működésükkel kiegészítik a közoktatás hiányosságait/réseit. Az itt tanulók nagy része az ilyen lehetőség, utolsó esély nélkül nagy valószínűséggel elkallódna. Erre a típusra mutatkozik legnagyobb igény, szükség volna nagyobb állami támogatásra, létszámuk növekedésére (Bodonyi, 2012).

Az altruista iskolák között megtalálhatjuk a **második esély iskoláit**, melyek azt tűzték ki célul, hogy megpróbálják elősegíteni a szociálisan hátrányos és veszélyeztetett helyzetben élő csoportok integrációját, illetve reintegrációját. Zömében a többségi oktatásból kiszoruló, újbóli iskolakezdőkre fókuszálnak, új utakat mutatva számukra. Ilyen iskolák például a Belvárosi Tanoda, Zöldkakas Líceum, a Burattino Iskola, vagy a Dobbantó Programként megismert segítő-fejlesztő pedagógiai alapelveken nyugvó komplex program. E programok, iskolák főbb jellemzőit az alábbiakban tudjuk összefoglalni a Dobbantó Program Szakmai Koncepciója alapján:

a célcsoport igényeire reagáló oktatási cél, stratégia

elérhető és hozzáférhető

rugalmas ellátás

kompetenciaalapú fejlesztés

fejlesztő értékelés alkalmazása

pályaorientáció, szoros kapcsolat a munkaerőpiaccal

partnerségen alapuló működés mind a diákokkal, mind pedig a külső partnerekkel

kapcsolati háló erősítése

Bár kezdetben a kötelező közoktatásból kiszoruló fiatalok kaptak helyet, mára már jól megfigyelhető, hogy a második esély iskoláiban tankötelezett, illetve idősebb korosztály is megtalálható. Mind a hazai, mind pedig nemzetközi viszonylatban elmondható, hogy **a kriminalizálódott fiatalok esetében szinte az az egyedüli esély, hogy külső oktatási intézmények segítsék reintegrációjukat, a zárt intézetekben elkezdett tanulmányok folytatását.**

Elmondhatjuk, hogy az alternatív pedagógia Magyarországon viszonylag nagy múlttal rendelkezik, az elmúlt évtizedekben (25 év) bővebb a választási lehetőség, szép, dicséretes eredményeket ért el az alternatív iskolák alapításában. Ennek ellenére az egész alternatív iskolák működése jelenleg Magyarországon nagyon bizonytalannak tűnik. Ahhoz, hogy valóban az iskolák betöltsék funkciójukat, sokkal több állami támogatásra volna szükség. A szociálisan hátrányos helyzetű tanulók számára gyakran elérhetetlenek. Így aztán egy paradox helyzet áll elő. Az altruista célokat kitűző alternatív iskolákat a társadalom alsó rétegeibe tartozó családok gyerekei nem érhetik el, miközben az általuk képviselt pedagógiai értékekre elsősorban nekik lenne szükségük. Megfogalmazódik az a vélemény, hogy az alternatív iskoláknak létszámukban is meg kellene erősödniük: „A nemzetközi tapasztalat szerint, ha az alternatív pedagógiai megoldások egy közoktatásban minimálisan 3-5 százalékban jelen vannak, már fermentálólág hatnak a közoktatás egészére...” (Vekerdy, 2004. 8. o.).

Összegzés

Ahogy láttuk, **a korai iskolaelhagyás és kriminalizálódás szorosan összekapcsolódik:** hazai és nemzetközi kutatások alapján elmondható, hogy minél alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik az egyén, annál nagyobb a rizikófaktor a bűnelkövetésre. Ezt megelőzendő több területen van fontos dolgunk: az egyik legfontosabb azon iskolai klíma megteremtése, melyben a korai iskolaelhagyás szempontjából veszélyeztetett csoportot hatékonyan tudjuk támogatni. Az iskolai élet minőségével kapcsolatban mind a gyerekek,

mind pedig a tanárok tekintetében érdemes átgondolni az alábbi szempontokat (Szabó – Lőrinci, 1998):

Milyen az iskolához való viszonya?

Mennyire jelenik meg a teljesítmény-szorongás?

Mennyire elégedett munkájával?

Milyen mértékű a tanulási motivációja? (gyerekek esetében)

Milyen pedagógiai attitűdök jellemzik? (pedagógus esetében)

Mi jellemző az énképére, önbecsülésére?

Milyen konfliktuskezelési stratégiákkal rendelkeznek?

E szempontok elemzése is elengedhetetlen ahhoz, hogy intézményi szinten feltárjuk az iskolaelhagyás okait.

Ahhoz, hogy valóban a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű gyermekek iskolai életútja pozitív irányba változzon, szükség van néhány tényezőre, mint például (Klein – Soponyai, 2011):

A fókusz a tanítás helyett a tanulás motiválására tevődjön át.

A tanulók irányítását vegyék át a tanulók döntései.

A tananyag helyett a tanulási folyamat váljon fontosabbá.

Csökkenjen a memorizálás, nőjön a gondolkodás, a problémamegoldás, a felfedezés, a tapasztalati tanulás.

Együttműködés fontossága.

Tanár, tanuló, szülők partnerekké válnak.

A tanári kar minőségének, szakma presztízsének emelése.

A magas színvonalú tanárok képzése és továbbképzése.

Az iskolákkal szemben támasztott követelményrendszer állandósága.

Erre csak egy stabil minőségi oktatás képes.

Szakirodalom/ Literature

BODONYI Edit (2012). Jelenkori modern alternatív iskolák. In: Németh András (szerk.): *Tudományos arculat, kutatási eredmények*, Budapest: ELTE Eötvös. ISBN 978-963-312-101-6, 49-66.

BRUNELLO, G. – DE PAOLA, M. (2013). The Costs of Early School Leaving in Europe, European Commission. URL: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9111071e.pdf?expires=1452084447&id=id&accname=guest&checksum=1CD23D66BA6D18691C960CC0DFC9026D> Letöltés ideje: 2016. 01. 06.

DESSECKER, A. (Hrsg. 2007). *Jugendarbeitslosigkeit und Kriminalität.*, Wiesbaden. ISBN 978-3-926371-77-5

ENTORF, H. – SIEGER, Ph. (2010). Unzureichende Bildung: Folgekosten durch *Kriminalität*, Bertelsmann Stiftung. ISBN 978-3867930673.

FAZEKAS Károly – KÖLLŐ János – VARGA Júlia (szerk.) (2008). *Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért*, 2008. Budapest: eCostAt. ISBN 978 963 235 186 5

FINN, P. – TOWNSEND, M. et al (eds.) (2003). A Guide to Developing, Maintaining and Succeeding With Your School Resource Officer Program, Practices from the Field of Law Enforcement and School Administration. Abt Associates Inc. ISBN 10: 1288384122

HELYZETELEMZÉS és további kutatásra javasolt irányok a korai iskolaelhagyás problémájának hatékony kezelése érdekében. Készült a QALL –Végzettséget mindenkinek! című Európai Bizottság által támogatott projekt keretében, 2013. Kézirat.

ILLYÉS Sándor (2000). Rendszerfunkciók és hátrányos helyzet, In: Hoffmann Rózsa (szerk.): *A közoktatás szerepe a hátrány, kudarc, leszakadás megelőzésében leküzdésében OM-OKT.* URL: <http://www.oki.hu/cikk.asp?Kod=ovodai-barnane-egyeni.html> Letöltés ideje: 2014. január 14.

KLEIN Sándor (2011): Miért kellene alternatív iskolák? In. Klein Sándor - Soponyai Dóra (szerk.): *A tanulás szabadsága Magyarországon.* Budapest: Edge 2000. ISBN 9789639760158.

Kriminalität im Schulkontext - neue Wege der Zusammenarbeit zwischen Schule, Polizei und Staatsanwaltschaft aus Sicht der niedersächsischen Polizei – Hannover, 2005. Kézirat

MIHÁLY Ildikó (2009). „A csendes járvány. *Új Pedagógiai Szemle*, 4. sz. URL: <http://www.ofi.hu/tudastar/mihaly-ildiko-csendes> Letöltés ideje: 2014. 01. 20.

PRUCHA, J. (2004). *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha: Portál. ISBN 80–7178 584-9.

SZABÓ Éva – LŐRINCZI János (1998). Az iskola légkörének lehetséges pszichológiai mutatói. *Magyar Pedagógia*, 3. szám 211-229. ISSN 0025-0260.

TRAAG, T. – MARIE, O. – VAN DER VELDEN, R. (2014). The relationship between school performance, delinquency and early school leaving. In: Weerman, F. – Bijleveld, K. (eds.) *Criminal Behaviour from School to the Workplace. Untangling the Complex Relations Between Employment, Education and Crime*. New York: Routledge. 40-49.

VEKERDY Tamás (2004). *Gyerekek, módszerek, nevelők...* Budapest: Köznevelésfejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.

WEERMAN, F. – BIJLEVELD, K. (eds.). *Criminal Behaviour from School to the Workplace. Untangling the Complex Relations Between Employment, Education and Crime*. New York: Routledge.

Kontaktné adresy autorov / Contact addresses of authors:

Dr. habil. Bodonyi Edit, egyetemi docens

Károli Gáspár Református Egyetem Tanárképző Központ, Eötvös Loránd Tudományegyetem
Pedagógiai és Pszichológiai Kar;
1146 Budapest, Dózsa György út 25-27.
bodonyi.edit@ppk.elte.hu

Dr. Hegedűs Judit, egyetemi docens

Nemzeti Köznevelési Egyetem Rendészettudományi Kar, Eötvös Loránd Tudományegyetem
Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Bolyai Kutatási Ösztöndíjas
1121 Budapest, Farkasvölgyi u. 12.
hegedusjudit@uni-nke.hu

Fekete Márta, kutatói asszisztens

Nemzeti Köznevelési Egyetem Rendészettudományi Kar
1121 Budapest, Farkasvölgyi u. 12.
Fekete.Marta@uni-nke.hu